

„A Természet“ előfizetési ára
egy évre 6 korona;
díszes bekötési tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkeszti és kladja :

DR. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Elpusztulhat-e mai szellemi kulturánk ?

Mindig, de különösen most, mióta az asszír, szumir és egyéb őskulturák maradványai kerülnek napfényre, azt az állítást kolportálják némelyek, hogy minden kultúra csak ideiglenes. Ideiglenes olyan értelemben, hogy egy bizonyos fokig halad, azután többnyire barbárizmus, visszaesés folytán elpusztul, hogy a későbbi századok szülőtteinek mindazt, amit őseink tudtak, újból vesződséges módon kelljen ismét kitalálniok és felfedezni.

Igaz, hogy a babiloni ásatások alkalmával már eddig napfényre került kincsek azt bizonyítják, hogy azok a népek már igen kifejlődött ismeretekkel bírtak némely téren, különösen például a csillagászatban; mivel többi közt a nap- és holdfogyatkozásokat is meglehetősen pontosággal ki tudták számítani.

Azután megint aránylag hosszú sötétség állott be, mely alatt azok és egyéb ismeretek nagyrészt feledékenységre merültek.

Ugy látszik ezek szerint, mintha az emberi műveltség és tudomány nem egyenesen előrehaladó, hanem körben forgó folyamat volna, vagyis: hogy bizonyos fokot érve el, ismét hanyatlásba menne, sőt visszatérne a sötétség és elfelejtettség ama stádiumába, melyből kiindult.

„Ime, mondják sokan, így lesz a mi mai tudományos és egyéb vívmányainkkal is. Haladunk egy darabig, azután beáll a nagy visszaesés. Megint sötétség

és tudatlanság uralkodik majd, olyan, mint a minő a népvándorlások idejében volt Európában.“

Rosszul látja a mai helyzetet, aki így ítél vagy ilyesmit jósol! Nem olyanok a viszonyok ma, mint a minők voltak a babiloniak, egyiptomiak, görögök és rómaiak virágzásának ideiben.

Akkor csak egy-egy kiváló nép, egy ország, sőt azt mondhatnók, hogy csak egy város küzdötte föl magát a kultúra magasabb fokára. Körülbelül egész szomszédsága, sőt az egész földrész, melyben az a kultúrnép élt, tökéletes szellemi sötétségben tespedett. Azok a régi kulturák olyanok voltak, mint parányi sziget a rengeteg oceán közepette. Az oceán pedig mindenesetre megsemmisíthet egy magános szigetecskét. Mikor tehát barbár, szellemileg egészen fejletlen hordáknak sikerült nyers állati erővel lemészárolni az akkori kultúrnépek egyikét vagy másikat és városaikat földig lerombolni, akkor persze azzal a kultúrnépvel együtt egész kulturája is megsemmisült és el lőn feledve.

Egészen más a helyzet napjainkban. Mióta a könyvnyomtatást kitalálták, egy-egy szellemi vívmány millió és millió könyv-példányban szivárog bele az egész föld népeinek birtokába. Azután meg a tömérdek folyóirat! Különösen a tudományos szaklapok!

Vegyük azt, hogy hajdan a tudomány nem volt a népek tulajdona, hanem csak egypár emberé. A tudományos képzettség kasztszerűleg el volt különítve magától a néptől és úgyszólván titokban tartották. Egyiptomban főképen a papok foglalkoztak vele, de

világért sem tették volna közkinccsé. Az akkori tudomány nem volt letéve az utókor számára úgy, hogy fönmaradása csak némileg is biztosítva lett volna. Úgyszólván csak egyetlenegy könyvtárban volt összehalmozva az egész szellemi kultúra és csak annak az aránylag kevés embernek volt benne része, aki abban a könyvtárban dolgozott vagy ott benfentes volt.

Ugyan ki bírná mai nap megsemmisíteni azt a tömérdek tudományos könyvet és folyóiratot, mely az egész földön nyilvános és magánbirtokban van?

És hol van olyan barbártömeg, mely az emberiség civilizált részét ki tudná irtani? Európa valamenyny nézete kulturnemzet, melyek mindegyike maga is tanul, szellemileg dolgozik és gyarapítja, szaporítja könyvtárait. Egész Amerikában nincs már egyéb, mint csupa kulturnemzet és épen így vagyunk Ausztráliával is. Csak Ázsia és Afrika jöhetne e tekintetben szóba. Ázsiában, igaz, vannak népek, melyek *tömegükre nézve* talán veszedelmesek lehetnének az emberiség művelt részére. Ámde csak akkor, ha maguk is elszájtítanák a nyugati vívmányokat. Akkor pedig már ők maguk is őrzői és hordozói volnának a jelenkor tudományának. Hiszen Japán a természettudományok minden terén majdnem egy színvonalon áll velünk és Kína is nemsokára beveszi a nyugati vívmányokat. Afrika felől semmiféle ilyen veszedelemre még csak gondolni sem lehet.

A történelem azt bizonyítja, hogy azok a régi kulturák egytől egyig *külső*, míveletlen ellenségek ostroma alatt enyésztek el, olyan népektől, melyeknek fogalmuk sem volt arról, hogy mit semmisítenek meg.

Ilyen külső ellenségek ostromától, vagy legalább győzelmétől, ma már nincs mit tartani.

Azt kérdezhetné valaki: „Nincsenek-e a tudománynak *belső* ellenségei is, akik itt laknak a civilizáció közepette?” Hogyne volnának! Mindennek van ellensége. Van a tudománynak is és különösen bőséges ellensége akad a *természettudományoknak*.

Szó sincs róla, hogy nem volna! Bizonyos, hogy sok ezereken vannak, akik az utolsó betűig szívesen kiirtanának minden természettudományt az iskolákból és, ha lehetne, még az emberek fejéből is. Sőt bizonyos, hogy annak az iránynak is akadnának fanatikuskai, mely általában minden tudományt el akarna venni a néptől, azt az elvet vallva, hogy: „a népnek butának kell lennie”.

Sokan a munkás néprétegektől féltik a kulturát. Én a tudományt, kivált a természettudományt, nem féltsem tőlük. Hiszen a munkások nagy része is olvas már napjainkban és akárhányan vannak köztük, akik szorgalmasabban tanulnak szabad óráikban, mint akárhány a felsőbb tizezerből.

De ha hatalomra jutnának is olyan faktorok, a melyek az elbutítást, a tudatlanságot írják zászlajukra (utóvégre ilyen esemény sem lehetetlen), az emberiség

nagy részével nem érnének mégsem célra. A nyilvános könyvtárakat ugyan felperzselhetnék; de hát a magánosok könyvtárait bajos volna úgy elkobozni, hogy ne sikerülne abból sokat elrejtetni. És, ami fődolog, *mai nap már nemcsak a könyvekben van meg a tudomány, hanem a fejekben uralkodik a tudományos világnézet*. Még pedig mindenfelé, mind az öt világrészben. Ahhoz pedig semmiféle hatalom hozzá nem nyúlhat! Azt sem gátolhatja meg, hogy az idősebbek a fiatalokat megtanítsák arra, amit maguk tudnak. És titokban írják le tanulmányaikat és titokban dolgoznának, annál nagyobb szenved-

Vadászkirándulás Aradmegyébe.

— „A TERMÉSZET” eredeti tárczája. —

Leírásom főszemélye ismét Gyöngyöshalászi kedves barátom, ez a lelkes nagyvadvasz. Csakhogy most ő a házigazda: ő vár engem s nem én őt vendégül.

Az izgató vad pedig nem mufflon, hanem — ősbak, amely nem terem manap már sehol se úgy, mint Aradmegyében, ahol Gyöngyöshalászi jóbarátomnak is remek, 15,000 holdas vadászterülete van. Ide készültünk mi, de már napokkal a meghatározott idő előtt annyira erőt vett rajtam az izgatottság, a kiolthatlan vadászszenvedély, hogy szinte betege lettem ennek a kirándulásnak. Nemcsak nappal láttam képzeletben a kívánatos s hihetetlen mesés-agancsú ősbakokat, de még éjjel sem hagytak nyugodni; álmomban is folyton övelük

vesződtem. Volt puskatisztogatás, patronrendezgetés bőven. Majd félacélburkolatú, majd expanzív, majd meg egész-acélburkolatú lövegek kerültek a táskába. Végre is úgy oldottam meg a kérdést, hogy mindegyikből vagy húsz darabot gyömöszöltem a hátizsákba, mely majd kiszakadt a nagy készlettől. Ha akar lenni, hát legyen! Elvégre, ha egy ősbaknak nem elég egy golyó, belelövök kettőt hármat; amíg mozog. Így felkészülve azután nekivágtattam a hosszú útnak, pihenőt tartva Budapesten Gyöngyöshalászi barátom úri házánál, hol csakhamar összeverődött az egész kis társaság. Négyen voltunk, három magyar meg egy német s mind a négyen csak úgy duzzadtunk a reménytől és örömtől s mindegyikünk képzeletében ott lappangott, ott feszengett a mesebeli csudabak.

Egész éjjeli fárasztó út után reggel 8 órakor érkezünk meg a végállomásra, Soborsinba, honnan rövid pihenő után a rendelkezésünkre bocsátott iparvasuton, pokoli hőség kíséretében folytattuk útunkat a végtelennek tetsző völgyben. A vasúti kocsi elé fogott szánalmas szürke is már-

délylyel, minél szigorúbban meg volna tiltva. Mert nemcsak az igaz, hogy: „minden akció reakciót szül”, hanem épen olyan igaz, hogy „minden reakció akciót eredményez”.

És így abszurdum még csak gondolni is olyasmit, hogy az emberiség mai *valódi műveltsége*, vagyis a *tu-dományos műveltség*, ezentúl, a meddig ember lesz a földön, csak ideiglenesen is megsemmisülhessen.

Sajó Károly.

Madárvédelmi ültetvények.

Kik a természetet kedvelik és megfigyelik, azoknak bizonyára feltűnt, hogy erdeink vidám zenészei napról-napra fogynak, számuk gyérül, sőt helyenként már egyes erdők némák, csendesek. Nem hallatszik madárdal, nincs vidám madárcevegés, mely a fenséges magányban az üdülő emberek lelkiületét felvidítja, a természet fenségébe elmerengni engedi. Hazánk számos vidékén, az erdőkben órahosszat mehetünk és nem halljuk a lég vándorait, nem halljuk szerelmes hívogatásukat. Mindennek oka a kultúra haladása, mely ásóval, kapával mindent kiirt; oka az emberi szívtelenség, mely pajzanságával kedvtelésből üldözi a szárnyas hadat, üldözi a gazdaság jóltevőit. Hogy a madarak pusztulása mily káros, azt már oly számtalanszor megírták, hogy annak ismertetése fölösleges. Ha e pusztulást végignézzük, az okokat keressük, önkénytelenül felvetődik a gondolat, vajjon nem lehet-e ezt megakadályozni? Ha nem volnának, kik a fenséges természetet kedvelik, ha minden emberi érzés az emberi szívekből kihalt volna, ha maga a természet nem pótolná, amit emberi kéz tönkre tesz, úgy azt kellene felelnünk, hogy a madarak rohamos pusztulását megakadályozni nem lehet. De mint mindenről, úgy az isteni gondviselés erről a szegény érzőlény-hadról sem feledkezett meg és védelmére küldte a

nemes szívű emberi társadalomnak azt a részét, mely a fenséges természetért és mindenért, ami benne él és benne foglaltatik, még tud lelkesedni, tud a mindennapiságon felülemelkedni, tud élvezetet, enyhülést és megnyugvást találni abban, ami minden időre megfejthetetlen marad. A társadalom e csoportja hivatott a szegény énekes madarak oltalmára sietni. A természet kedvelői tehetik a legnagyobb szolgálatot, melylyel nemcsak humánus cselekedetet művelnek, hanem egyszerű természet összhangját a maguk számára tökéletesbitik, megszorítják azon élőlények számát, amelyeknek élete a fenséges természetet még magaszatosabbá teszik, a mindennapi élet gondjai közepette edesebb üdülést nyújtanak.

Már-már teljesen pusztuló félben lévő énekeseink számát többféle úton-módon szaporíthatjuk. Hogy a madárvédelem racionális gyakorlása mesterséges úton mily horderejű, mily eredménynyel jár, azt majd egynéhány példával fogom megvilágítani. Mielőtt ennek leírására rátérnék, ismertetni szándékozom a madárvédelem egyik eszközét. Hogy madaraink létfeltételét biztosítsuk, pótolnunk kell a kultúra nyomán elpusztult fészkelési alkalmatosságokat. Mert madaraink csak ott fognak állandóan letelepedni, ahol a fészkeléshez és megélhetéshez legszükségesebb tényezőket: jó rejték- és búvóhelyet találnak. Ezt legcélszerűbben a madárvédelmi ültetvények útján tudjuk elérni. Oly helyeken ugyanis, hol sem erdőségek, sem lombos, fás területek nincsenek, mesterségesen kell létesítenünk olyanokat, hogy alkalmat adjunk a madaraknak fészkeket rakhatni. E madárvédelmi ültetvények célja nemcsak a madarak védelme, de céljuk egyes helyeket szépíteni, termékenyebbé tenni. Már most felmerül a kérdés, hogy hol létesítsünk ilyen madárvédelmi ültetvényeket. Legalkalmasabb területek erre oly földek, melyek sem szántóföldnek, sem rétnek, sem más gazdasági célra nem használhatók. Legalkalmasabbak erre azért,

már kidőlt, midőn végre megérkeztünk éjjeli szállításunk kijelölt helyére, egy gyönyörű tisztásra, melyen két rozszant épület állott, hogy szállást adjanak a fáradt embernek, de még inkább a kimerült vontató lovaknak. Még minha a mi szürkénk szeme is megvillant volna, midőn e jól ismert épületet megpillantotta.

E gyönyörű, de szűk völgy fogadott tehát minket is ölébe s hűsítő kristályvizet kínálgatott tikkadt, száraz ajkunknak. Kétoldalt meredek óriási hegyek nyomultak égfelé s szinte megdöbbsent az ember ama gondolatra, mi lenne velünk, ha ezek a hegyóriások egyszerre megmozdulnának s a hegy a völgybe kívánoznék!

A hatalmas bükkös, melynek árnyában szőttük ezernyi terveinket, mintha bölintgatott volna hozzá, de egy-egy elsárguló levele, mely közénk hullott, mást is mondott: „Memento mori”.

Egyelőre azonban ennél sürgősebb dolgunk van, az erdő mélyében pihenő bakok hívogatnak, csalogatnak. Az ő ereikben most nem vér, hanem tűz és láva folyik; hisz most van az ő nászuk ideje.

A fajfentartási ösztön most érte el tetőpontját s nem hagyja őket nyugodni egy percre sem.

Egyszerre megszólal a suta ezernyi sóvárgást kifejező hívása s a bak, mintha golyó érte volna, felugrik fekvőhelyéről s erősen figyel a hang irányában, azután törtét arra felé, hol szíve vágyát sejtí. Közben meg-megáll, szimatol, keresi az izgató nyomot, azután megint csak folytatja útját e rohanó, futó tűz. Majd hirtelen megtorpan, okos nagy szemeit még nagyobbra, még tágabbra mereszi, nagy lapátfüleit pedig erősen hegyezi. Szüksége van minden érzékére: veszélyt sejt! Előre nyújtott nyakkal, felemelt lábbal mereven áll, mintha egy pillanat alatt kővé dermedt volna, talán még szívverése is elállt. Azután egy leírhatlan merész s mégis kecses ugrással mint a nyíl repül nagy ívben vissza a sűrűbe, mely megmenti őt — legalább egyelőre — a gyilkos ólomtól. E közben pedig ott mérgelődik egy bokor vagy vastagabb fa mögött sípjával a dör-

mert ha ily helyen nem létesítünk ily ültetvényeket, úgy azok kopáran, hasznavehetetlenül úgyis parlagon hevernek, semmi hasznot nem hajtanak; ellenben ha e helyeket ilyen célra használunk föl, úgy ha mást nem is, de azt elérjük, hogy életfeltételt biztosítottunk oly lényeknek, melyek ha nem is helyhez kötöttek, de indirekt úton hajtának hasznot, hogy e telepekről szerteszéjjel repülve, pusztítják a környezetben lévő káros rovarokat. A madár-

védelmi ültetvényeknek van azonban más hasznuk is, különösen a vadászember érdekeit szolgálva, amennyiben ezek legkedveltebb búvóhelyei a különböző hasznos és kedvelt vadaknak, fáczánnak stb. Külföldi példák bizonyítják, hogy a madárvédelem céljából létesített ültetvényekben százával találtak a nemes vadakat, melyek már hely hiányában itt ütötték fel tanyájukat, hasznot hajtva ily úton is annak, aki azokat egy humánus cél szolgálatára létesítette.

Madárvédelmi ültetvények létesítésénél igen nagy gonddal kell eljárni, mert a legjelentéktelenebb tényező figyelmen kívül hagyása is már eredménytelenségre vezet, elkedvteleníti az illetőt és a legjobb szándék is eredménytelenségre vezet. Mielőtt ily ültetvényeket létesítünk, számolni kell minden körülménnyel és minden eshetőséggel, mert csak akkor fogjuk a kívánt célt elérni, ellenkező esetben pedig a balsiker elkedvetleníti. A madárvédelmi ültetvények létesítésénél el kell bírálnunk a talaj minőségét, alkatát, ehhez mérten kell az elültetendő növényeket megválogatni. A talaj minőségétől és alkatától teszszük függővé annak mély vagy felületes felszántását. Felszántásnál ügyelnünk kell a munkások mikénti dolgozására, mert ettől is függ az ültetvény fejlődése. Fásító ültetvények léte-

sítésénél kétféle talaj jöhet számításba, vagy posványos talaj, savanyú növényzettel, vagy száraz talaj többé vagy kevésbé kavicsos jelleggel. Mielőtt tehát a növényzet felett határozni, figyelniünk kell arra is, vajjon a kijelölt növény a száraz vagy nedves talajban fejlődik-e jobban? Ha már ezzel is tisztában vagyunk, úgy még arra is terjedjen ki figyelemünk, vajjon az egy csoportba tartozó növények közül mely alcsoport vagy alfaj megfelelőbb, mert még itt is vannak lényegesebb különbségek. E tárgy teljes ismeretése egy kötetet is kitenne, azért csak a főbb vonásokról akartam itt megemlékezni. A külföldön évtizedek óta folytatott gyakorlat azonban egy végkövetkeztetésben egyesül, t. i. bármely fásító ültetvényt választunk is madárvédelmi ültetvény betelepítéséhez, az mind mélyen felszántott és megboronált talajt kíván. Az ily ültetvények létesítését őszkor kell megkezdeni. Ilyenkor kell az erre a célra szánt területet felszántani, hogy az így felszántott területet, földrészt a téli fagy jól átjárja és azután lazábbá tegye. Vizenyösebb talajnál elegendő az egyszeri felszántás, míg kövecses részt mélyebben kell felszántani, hogy ezzel a kellő nedvesség tavasszal biztosítható legyen. Az ily parlagon hevert és még nem használt területet, ha azt teljesen megfelelővé akarjuk tenni, szükséges vagy trágyával, vagy csalittal befedni, miáltal teljes kiszáradása akadályoztatik meg, míg ellenkező esetben később öntözéssel kellene pótolni e hiányt, mi már nagyobb fáradságot, sőt néha anyagi áldozatot is követel. Az ültetvényeket tanácsos az első tavasszal megöntözni, vagy még tanácsosabb trágyával az egész területet felöntetni, mert ezután az új ültetvény nem szárad ki és nem igényel további ápolást.

Az ültetvények további kezelése már a kertészet szakmájába vág, azért annak ismertetését e helyütt mellőzöm, annál is inkább, mivel ily madárvédelmi ültetvényeket, tekintve hogy azok létesítésénél annyi szempontot kell figyelembe venni, legcélszerűbb hozzá-

mögő vadász, ki visszafojtott lélekzettel leste a pillanatot, midőn fegyvere elpukkanó hangjára a hatalmas bak vergődése felel.

Igaz, hogy ez nagy bosszúság, de mi ez ahhoz képest, midőn a sípra törtető s már lőtávokra levő bakot a mellénk rendelt kalauz-erdőőr lövi le! Pedig ilyesmi is megtörténik; tessék csak Gyöngyöshalászi urat megkérdezni, bizonyára ő is tud ily esetet.

Az est végre leszállt s a lobogó tűz körül guggoló alakok ajkairól vigan pattogott a szó, míg végre minden csendes lön; pihenni tért a négy fáradt ősbakvadász.

Miután azonban minden jónak vége szokott lenni, a szénapadláson töltött éjjel sem tarthatott örökké, felkészültünk tehát, hogy ismét izzuk a láthatatlan ősbakokat, persze más-más gerinczen haladva a hegytetőre.

A mellettem elnyúló hegygerincze a német sógor került, kinek sípja majdnem szakadatlanul szólt, de a tősgyökeres magyar bakok — melyek bizonyára még a honfoglaláskor kerültek e vidékre — nyilván németajkú sutát sejtettek a csalogató hangok mö-

gött s még csak rá sem hederítettek, sőt mintha még az ereikben forrongó tűzfolyam is megfogyott volna, oly bosszantóan tartózkodók voltak.

Végre eldördül a szomszéd gerincez felől a Mauser s mintha vadászszívembe valami irigységféle lopózott volna, azután sietek szerencsés társam felé, ki előtt ott fekszik egy hatalmas — disznó! Mereven áll egy darabig a német vadásztárs, bizonyára azon tűnődve, hogy kétségtelenül szintén egy honfoglalásbeli ősdisznóval van dolga, mely mintha nem lenne oly fekete, mint a mostaniak s mintha a fülei is a kultura jeleit mutatnák, nyilván azért, hogy ha az ősbaknak nagy az agancsa, az ősvad-disznónak meg a fülének kell nagyoknak lenni.

Ebben azután meg is nyugodtunk. Így végződött a mi négynapos aradi kirándulásunk s ha nem is tudjuk, milyenek az ősbakok, azt azonban sohasem feleli el a német sógor, milyen az aradi ősdisznó.

Mátray Gyula.

értő szakemberrel megcsináltatni. Meg kell még említenem, hogy igen czélszerű az ily ültetvényekhez szükséges csemetéket faiskolákból venni. Ha ily csemetét közeli faiskolákból hozatnának, úgy czélszerű előbb a talajt elkészíteni, hogy az ültetvények kiszáradás előtt elültethetők legyenek.

A madárvédelmi ültetvények létesítésénél a következő szempont figyelembe vétele tanácsos.

Ha eltökéltük magunkat, ily ültetvényekkel a hasznos éneklő madarak számát szaporítani úgy

1. faféléket ültessünk, ritka koronájúakat, gyors növésűeket, hogy a cserjés ültetvényeknek fejlődésükhöz némi árnyékot nyujtsunk; továbbá ezzel teljesen kopár területeken madarakat és vadat csábítunk oda, melyek búvóhelyek hiányában mindjárt az ültetvények létesítésekor idejönnek és letelepednek. Ezeket az említett fajtákat később, ha a cserjés remízek felnőnek, esetleg el is távolíthatjuk, mert akkor a kitűzött célunk már megfelelték.

2. Ezen alap után oly cserjés növényeket ültetünk, melyek különösen a madaraknak bogyóik révén eledelt, sűrűségük folytán egyszersmind fészkelő helyet biztosítanak.

3. Ezek után oly cserjéket, melyeknek gyümölcse és fiatal ágai, de különös ez utóbbiak, zord tél idején a vadászok által kedvelt vadaknak táplálékot biztosítanak.

Ezen ültetvények elhelyezésének módja már nem tartozik szorosan erre a helyre, mindazáltal útbaigazításul azoknak, kik e nemes ügyet pártolják és ily úton is előmozdítani óhajtják, még a következőket kell felemlítenem.

Ilyen ültetvények létesítésénél az eddig nevezeteken kívül más czélt is érhetünk el. Ugyanis különösen kopár helyeken ezzel a szépítészetnek is eleget tehetünk, amennyiben ily ültetvények alkalmasak kopár területeket idillikusabbá tenni. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy itt most már nem a szépészet a főczél, hanem a főczél a madárvédelem, amely annál tökéletesebb lesz, minél inkább törekszünk lehetőleg a természetet utánózni. Az ilyen ültetvények létesítésénél kerüljük a mesterkéeltséget, de ne hagyjuk figyelmen kívül a szükségességet. Az ültetvényeket ne egyenesen zsinórral levágott kolóniákba helyezzük el, vagy díszcsoportokba, hanem a természetnek megfelelőleg. Az állat ösztöne megérzi a merterkéeltséget, megérzi az emberi kéz nyomát, azért ily ültetvényeket vadon csoportokba, kiugrásokkal, nyulványokkal ellátva létesítsük; legkívül legyenek a vadak eledelét és búvóhelyét alkotó ültetvények, ezen belül a madaraké, melyeket igen tanácsos indákkal átnövetni, hogy sűrűbb és más illetéktelen vadtól hozzáférhetetlenek legyenek, de meg egyszersmind védettek is. A fűz és egyéb ültetvényfajták azután legbelül helyezendők el. A madárvédelemnek ily úton eleget tehetünk csekély, úgyszólván anyagi áldozat nélkül. Ily ültetvényekhez ajánlatos fagyalt, kökényt, vadrózsát, bodzát, fenyőt, vadszőlőt, galagonyát használni, ezeket megfelelőleg csoportosítani és évenként metszeni kell, miáltal sűrűbbek és terjedősebbek lesznek és így biztos oltalmat nyujtanak a madaraknak. Ne sajnáljuk ily ültetvények létesítését, mert ezzel segítjük elő leginkább hasznos éneklő madaraink szaporodását, de ne sajnálják különösen azok, kik kies rónavidéken laknak, mert ezzel nemcsak humánus

czélt szolgálnak, hanem önmaguknak is kellemes otthont szereznek a fenséges természet ölen és ahol eddig madárdalt nem élvezhettek, fáradságuk jutalmául abban is részesülnek. Hogy ilyen ültetvények létesítésével mily kiváló eredményeket lehet elérni, mennyire lehet a madarak számát szaporítani, azt egy más alkalommal fogom ismertetni.

Kukuljevic József.

A csökkevényekről.

A csökkevények némely szervek nemhasználása következtében és azon egyének természetes kiválása útján jönnek létre, melyeknek legkevesebb fölösleges szervük van. Keletkezésükhöz nem elegendő egy egyének az élete, ahhoz egész generációnak az élete szükséges. A csökkevényesedést az ember izom- és idegrendszerén, a fogazatán, továbbá a földi kutya és a vakond szemén, a ló, a strucz, a kígyók, a gyíkok és a barlangi göte végtagjain már láttuk és pedig a csökkevények keletkezéséről szóló és e folyóirat hátsó oldalán (IV. évfolyam, XI. szám, 1901. II. 1.) megjelent értekezésemben, melyet ez alkalommal csupán csak néhány példával és következtetéssel bátorkodom megtoldani.

Alig van felsőbbrendű állat, melynek testén ne volnának észlelhetők a csökkevényesedés kisebb-nagyobb nyomai. Az emlősök osztályába tartozó hímállatok emlői használhatatlanok, elsatnyultak. Valamikor az ivadék gondozása a hím feladata lehetett, mely azonban az életkörülmények megváltozásával lassan a nőstényre szállott át.

Tudjuk, hogy a szarvasmarha felső állkapcsában a metsző- és szemfogak hiányoznak; embrionális állapotban azonban e fogak — mint csökkevények — a felső állkapocsban is megvannak, de a fogínyből soha sem bújnak elő. Ez esetben a csökkevények csupán csak az embrióban léteznek, a felnőtt állaton pedig teljesen elvesznek.

Az elcsenevészedés a növényeken is előfordul. Így pl. némely növényen egyes szervek teljesen elcsökkevényesednek másfajta, de ugyanahhoz a családhoz tartozó individuumokon ismét tökéletesebbek. Azok a dudvák, melyeket tátogatóknak (Scrophulariaceae) nevezünk, négy-, kettő- vagy ötporzósok. Négyporzós a gyujtoványfű (*Linaria vulgaris*), az oroszlánszaj (*Antirrhinum majus*) és a piros gyűszűvirág (*Digitalis purpurea*). Két-porzós az ördögcsipte veronika (*Veronica chamaedrys*) s ötporzós az ökörfarkkóró (*Verbascum phlomoides*). E növények közül csupán egynek van öt porzója, az első háromnak az ötödik porzója elpusztult, az ördögcsipte veronikának pedig három porzója hiányzik. Hogy azonban e növényeknek megvolt valaha mind az öt porzójuk, bizo-

nyitja az a körülmény, hogy a hiányzó porzók egyes példányokon csökkevényekként mutatkoznak s olykor olykor ki is fejlődnek.

A csökkevényes szervek gyakran a fejlődő szervekkel téveszthetők össze. A pinguin szárnyait némelek fejlődő szerveknek tekintik; igaz, hogy e szervek úszás tekintetében fejlődők, de repülésre nézve elkorcsosult szervek. Ehhez hasonló a tüdős halak (Dipnoi) úszóhólyagja is, mely tüdőszerűen működve, a lélegzésre nézve fejlődő, de a helyváltoztatást illetőleg csökkevényesedő szerv (organum rudimentarium).

Magában véve már ez is ok arra nézve, hogy a tüdős halakat a szisztematikuskok a kétéltűekhez közelállóknak tekintsék s ezzel a közös leszármazás tanát erősítsék. Ez is egy eklatáns bizonyítéka annak, hogy az élő szervezeteknek genealogiai szempontból való osztályozásában mennyire fontos szerepet visznek a csökkevényekről szóló ismereteink.

Szittyay Géza.

A tengeri kígyó.

Az az élénk politikai élet és a vele kapcsolatos, bizony nem mindig kellemes meglepetések, a nagy közönségnek folytonos figyelése ezekre és a sok szomorú egyéb esemény, amely az idén a nyári hónapokat betöltötte, megmentette a napi sajtót a látott tengeri kígyóktól és fiúmei czápáktól.

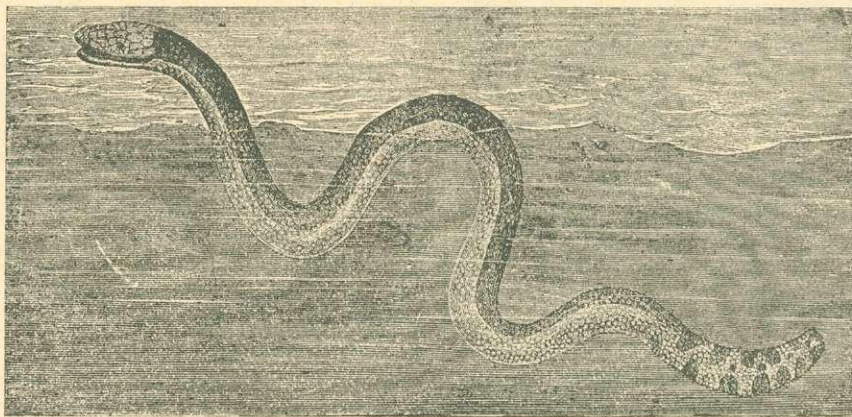
Irunk róluk tehát mi, — bár inkább a napilapokba kerültek volna az idén is.

Tényleg léteznek. Az óriás czápák a hajókat kísérve néha el is vetődnek az Adriába, ahol elvéve egy-két emberben kárt tesznek és ha idején el nem menekülnek, sok halásznak ambícióját és a bőrükre kitűzött díj (200 korona) elnyerésének vágyát felkeltve, némelykor hálóba is kerülnek.

Azonban a tengeri kígyót csak a szárazföldi lapokból ismerik az Adria-parti lakosok is. Mert ezek az állatok csak a távoli Kelet forró égővi tengereiben élnek.

India, Khína, Japán körül tanyáznak. Több fajuk van; mindamellett számuk általában csekély. Mérgesek ugyan, de nem óriások. Többnyire csak akkorák, mint a mi siklónk, vagy legfeljebb másfélméteresek.

Noha inkább a partok közelségét kedvelik és csak kivételesen, talán áramlatok által elsodortatva található a nyílt tengeren, mégis tökéletesen a vízi élethez alkalmazkodtak és testalkotásuknál fogva a szárazon, mint rokonaik, csúszva-kúszva tovább siklanak már nem tudnak.

Tengeri kígyó (Pelamis bicolor).

Testük eleje ugyan kevésbé változott el; de hátsó része, még inkább a farka, oldalt összelapított és segíti az úzásban.

Tüdővel lélegző állatok lévén, fejüket a víz színéből kiemelik; ha azonban emberek, vagy hajók közeledése megriasztja, alábuknak és ez okból orrikaik becsukódhatnak.

A mennyire a különböző fajok életmódja eddig ismeretes, mondhatjuk, hogy valamennyien elevevnszülők.

Nem tojásokat raknak, mint általában a szárazföldi kígyók, hanem apró elevevket hoznak világra, ami szintén az állandóan vízben való tartózkodásnak egyik következménye lehet.

Azokon a forróégővi vidékeken, ahol a tengerekben élnek, az odaváló népek jól ismerik és kerülik őket, mert marásuk az emberre is veszedelmes lehet. Többnyire kisebb csapatokban vonulnak együtt, halakra és más, a víz felületén élő állatokra vadászván. Apró rákokkal szintén táplálkoznak; de viszont ők is üldöztetnek nagyobb halaktól. A czápák legnagyobb ellenségeik; úszva elfogják őket és mérges voltuk sem menti meg őket, mert egészben nyelik le az elfogottakat.

Vannak közöttük feltűnően színes fajok is; részben élénken foltozottak és gyűrűzöttek; alsó felületük azonban többnyire világos sárgás-zöldes.

A csúszómászó állatok közül csak nagyon kevés faj él a tengerben. A teknősbékák néhány képviselője számítható még ide. A többi mind szárazföldi.

Régi korszakokban, különösen a jura- és krétakorban sűrűn hemzsegték a reptiliumok különböző alakjai az akkori tengerekben.

Voltak köztük óriások is nagyszámban, akkorák mint a mostani bálnák.

Ilyenek voltak például a *Plesiosaurus*, az *Ichthyosaurus*. Mindezek azonban már az ember földi megjelenésének ideje előtt pusztultak ki az életből.

A mostani tengeri kígyók semmiesetre se tőlük valók; hanem ezek bizonyára szárazföldi kígyófajoknak vízbe került és a vízi élethez újabban alkalmazkodott leszármazóinak tekintendők.

Azt a tengeri kígyót azonban, a melyről mint meg nem mért hosszúságú óriásról nyaranta hirt hoznak az ujságok, bizonyára hiába keressük közöttük; a mai ismereteink szerint ilyen csakugyan nem létezik sehol sem.

R.

Medvekaland.

Az idei nyarat a magas Tátrában töltöttem, bejárva annak minden szép pontját, gyönyörködve ezerféle változataiban. Egy szép augusztusi napon kirándultunk a Liptómegeből Galicziába vezető hegyszorosba, a Jalócz patakról elnevezett jalóczi völgybe. Keskeny út kigyózik a sziklák között rohanó hegyipatak mellett, mely vizét jórészt a havasokról olvadó hóból nyeri. A „Welki vrch“ és „Baranyec“ hegyek között haladunk észak felé, majd a hatalmas „Banyikó“ áll előttünk violaszínű ködbe vesző sziklatömegével, lábánál a fenyvesek ösrengetegével.

Ez az út beljebb és beljebb mind zordabbá, nagyszerűbbé válik, a vízesések zúgása mind erősebb lesz. Szívesen mennénk még tovább egy darabig, de vezetőnk figyelmeztet, hogy tovább nem tanácsos menni. Nem mintha a kép veszítene szépségéből, vagy az út lenne járhatatlan de — mint mondja, — ezen az úton Galicziába még soha senki se jutott át élve, egyetlenegy üveges tót kivételével, aki midőn szerencsésen átért, kápolnáat emelt megtakarított filléreiből.

„És mi történt a többivel?“ kérdeztem. Erre elmondta, hogy régóta rejtőzik egy lengyel rablóbanda a sziklafalak odúiban és nyilván kirabolták és megölték a hegyszorosban haladó utasokat, mert közülök soha senkiről hirt ember többé nem hallott. A szegény üveges tótnál nem sejtettek pénzt s azért megkegyelmezték neki.

Társaságunk természetesen visszafordult erre a figyelmeztetésre, különben se volt szándékunk Galicziába átmenni, csupán a hegyszoros szépségeiben akartunk gyönyörködni. Egy szép tisztáson azután letelepedtünk, tüzeket gyújtottunk s pompás kedvben ebédeltünk. A délután folyamán kissé elszéledtünk, kiki ment amerre akart, egyik pisztrángot lesett, a másik viperát szeretett volna messziről látni, vagy áfonyát szedett.

Én a sziklákon páfrányt téptem és erikát, ezt a kedves havasi virágot kerestem. Ilyen módon mind messzebb jutottam a rengetegbe, folyton hegynek felfelé kúszva. Végre egy terrasszerű magaslatra jutottam, honnét gyönyörű kilátás nyílik a völgybe, a háteret pedig sűrű bokrok és fenyők mögött meredek sziklafal képezi. Körülnézve, legnagyobb csodálkozásomra nővéremet pillantom meg egy sziklatömbön ülve s elmerülve a taj szépségének bámulásába. Közeledtemre szintén meglepetve nézett fel, ő már vagy félórával előbb jött ide s én véletlenül követtem őt.

Letelepedtem közelében és együtt nézegettük a pompás panorámát, egyszerre csak sajátságos dörmögő morgás hallatszik a közelben. Kérdő tekintetemre nővérem megszólal: „már többször hallottam ezt a hangot, nem is maradok itt tovább, ki tudja mi vagy ki lappang itt mögöttünk.“ Erre felemelkedett és indult lefelé, engem is hívta magával, de én még fáradt voltam a hegymászástól és azt fe-

leltem, maradok még kissé, különben se félek az őztől, mert csakis az lehet, ami itt jár.

Pár perc múlva a dörmögő hang ismétlődik, nehéz léptek súlya alatt töredeznek a földön heverő száraz galyak. En a hang irányába fordítom fejemet és látom, hogy egy hatalmas fenyő alsó ágai szinte a földig hajolnak valami nagy erő nyomása alatt, — még pár pillanat és . . . a fenyőágak mellett előtűnik egy sötétbarna bozontos fej, hegyes orr, kis fülek, két pislogó szem, majd egész teste láthatóvá lesz egy hatalmas medvének.

Mondanom se kell, hogy kezdtem magam kényelmetlenül érezni. Hogy is ne, mikor összes fegyverem hegymászó botom és egy csokor erika volt. Hamarjában nem tudtam egyebet tenni, hát nyugodtan, azaz nyugodtságot színlelve ülve maradtam, szembe nézve a macskóval. Ő pedig még néhányszor dörmögött, de nem annyira fenyegetően, mint inkább zsörtölődve, mintha ezt mondaná: „Ne bánts az áfonyámat! Hogy mersz ide jönni, ez itt az én birodalmam!“

Majd hátat fordított, egyik első talpával olyan mozdulatot téve a levegőbe, mintha legyeket hajtana el, még néhányszor visszanezett reám és ismét eltűnt a sűrűben.

Úgy látszik, féltette tőlem az ott pirosuló áfonyát, mely neki éppen olyan kedves csemegéje mint a málna. Gonoszabb szándéka nem lehetett, látszik

abból is, hogy nővérem vagy félóráig ült ugyanezen a helyen, a medve pedig jól láthatta a bokrok mögül, tehát első sorban őt támadhatta volna meg.

Mikor a medve kissé eltávolodott, csendesen felemelkedtem és lassan megindultam lefelé, szembe találkozva vezetőnkkel, aki meghallva hol vagyok, rémülten sietett értem. Ő már tudta, mint mindenki azon a környéken, hogy fenn a sziklák között medvebarlang van, mi pedig nővéremmel a barlangtól talán 20 lépésnyire telepedtünk le!

Pár hét múlva hallottam, hogy az ott közel legelésző havasi nyájban nagy pusztitást vittek véghez a medvék, az elkeseredett pásztorok utánok lestek és felfedezték, hogy egy egész familia lakik a barlangban.

Bizonyára tettek róla jelentést a vadászterület bérelőinek s eddig már az én udvarias medvém aligha van az élők sorában.

Weiser Sarolta.

Vadkacsa az erdőben.

Szabolcsmegye Nyírbátor városában történt. Vadászatról folyt a beszéd s egyikünk — aki a vadászatot, úgy látszott, csak azért gyakorolta némileg, hogy az azzal járó kedélyes összejövetelekben részt vehessen, de aki, különben szenvedélyes földműves gazda lévén, annak révén folytonosan jött és ment a határba, — hangoztatta, hogy ha reá bizzák, a társaságot olyan helyre vezeti, ahol annyi kacsa lesz „amennyit még egy helyen sem láttak”. Elmentünk tehát egy őszi napon délután vagy 4 kocsival vadászok az ő vezetése mellett, ugyan egy kissé kételkedő állapotban az ő kocsija után, de nagy kíváncsian, mert mély titkot csinált belőle. Amikor a nagy legelőn és az általa itt-ott mellőzött pocsolyákon túl voltunk, csodálkozásunkra a terjedelmes tölgyerdőbe tért és miután hangos élcelődésünkre, melyet az ő titokszerű viselkedése okozott, intett, hogy most már csendesek legyünk, a kocsikról leszálltunk és jobbra letérve az útról s jó darabig menetelve, átláttuk, hogy most már komolyra kezd válni a helyzet.

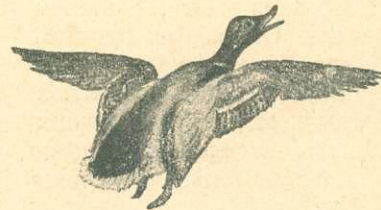
Vezetőnk egyszer csak megállt és halkán beszélve, megadta az irányt, arra utalván bennünket, hogy egy lánczot képezzünk és egyikünk a másiktól 60 lépésnyire menve, igyekezzünk egy kört képezni és mikor a két szárny összeér, amelynek egyikén ő mint vezető lépdél és sípolni fog, álljunk meg és igyekezzünk lassan, egyenesen a kör központja felé menni. Ezt szorosan az utasítás szerint megtéve, nagy feszültség mellett, a hosszadalmasnak látszó menetelés után valahára meghallottuk a várva várt sípolást. Megálltunk tehát és az adott irányzat szerint a kör képzelt központja felé igyekeztünk 4—5 perczig, amelyre ritkulni kezdtek a fák és nemskára egy nagy tisztás előtt állottunk, egymást mint a körláncz egyes szemeit látva; a tisztás közepén tó volt és az tele vadkacsákkal, több ezerrel, de úgy, hogy a tó sík vize a tömérdek kacsától feketének látszott. Ott játszadoztak, ide-oda bujkálva, ami rendkívüli mozgalmas és mindenféle hangú hápogással ékeskedő, meglepő látványt nyújtott. Csak az volt a baj, hogy az utolsó fák és a síkvízű tó széléig még vagy 80 lépésnyi aprófüves

rét volt köröskörül, amely téren egyetlen egy kacsa sem ült. De alig volt időnk a helyzet átlátására, máris hallatszott a vén tőkésnégyes figyelmeztető hápogása és közvetlen reá felrebbent az egész kacsahad, egy sűrű felhőt képezve és bár kóvályogva, de hirtelen toronymagasságra emelkedett, onnan pedig minden irányban az erdő fölött terjedt széjjel. Lőtávolságnyra alig repült néhány darab; persze erre minden oldalról kezdődött a ropogás, azonban mindössze 3 darabot lőttünk a sokaságból.

Ezekből egyet én lőttem, mely cigánykacsa volt és a fejem fölött igyekezett tovább. Egy másikat alig lehetett megtalálni és csakis a kutyámnak sikerült ez, a mely ilyenekben nagy mester. De ez is mily ritka körülmények közt történt; kutyám csak szaglál mindenfelé, de úgy, hogy viselkedéséből világos volt előttem, hogy a kacsát érzi; azonban hiába kutattunk ki minden bokrot, fücsomót, nem találtunk semmit. A kutya egyszer csak hirtelen megáll és egy fára veti tekintetét, hát ott lógott egy meglehetősen magas tölgyfának ágai közt kiterpeszkedve a soká keresett tőkéskaeca; csak nagy ügyel bajjal bírtuk onnan lerázni.

Vadászélményeim közt az elmondottra, ha nem is valami nagyszerű, jól esik visszaemlékezni és azért közlöm, hogy talán így megmentem az örök feledéstől.

Steinwaller Ödön.

Apró közlemények.

Hiúzok az erdélyi havasokon.

Még mielőtt kezemhez kaptam volna „A Természet” VII. évfolyamának 1. számát, mely a feleki havasok erdejében fogott két hiúzkölyökről hoz tudósítást, egy kérdőívet küldöttem Reára Buda Ádám barátomhoz, hogy tőle a hiúznak a Retyezát-hegységben való előfordulása tekintetében egyetmást megtudjak. Jelen soraim tehát némi aktualitással bírnak és így sietek azok közzétételével. Hogy épen Buda Ádámhoz fordultam, ez nemcsak azért történt, mert a Retyezát-hegység állatvilágára és vadászati viszonyaira nézve illetékesebb egyénhez nem is fordulhattam volna, hanem főleg azért, mert biztosan tudtam saját elmondásából, hogy a Retyezát-hegységben emberemlékezet óta lőtt egyetlen hiúz bőrét épen ő vette meg a szerencsés vadászkéntől, kiket bizonyynyal kikérdezett a ritka vadászásukmánya vonatkozó dolgokra nézve. Buda Á. szíves volt kérdéseimre válaszolni és így abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy a hiúznak Erdélyben való előfordulása kérdéséhez néhány adattal közvetve én is hozzájárulhatok.

Kétséget sem szenved, hogy a hiúz az erdélyi havasok erdeiben a ritkább jelenségekhez tartozik. Míg a felsőmagyarországi Kárpátokban, különösen pedig Máramarosmegyében, a hiúz állandó vadnak és pedig nem is valami ritkának mondható, addig az erdélyi havasokból csak felette ritkán jön tudósítás egy-egy hiúzról. Szerény nézetem szerint az erdélyi hiúzok a felsőmagyarországi erdőkben különféle okokból — mint a vadállomány kevesbülése, párási ösztön, gyakori zaklatás folytán — elkalandozott példányok, melyek kedvező körülmények között új otthonukban állandólag meg is települnek. Ilyen elkalandozott kinőtt hímpéldány volt az is, melyet a 80-as években, még pedig június havában, klopotivai paraszt puskások a Retyezát-hegység Tomedsa nevű havasán, egy özön lakmározva, lőttek agyon. A puskások farkasnak hitték a prédáján lakmározó vadat és csak midőn elejtették, látták, hogy egy előttük teljesen ismeretlen állattal van dolguk. A hiúz annyira ismeretlen volt előttük, sőt az egész község előtt is, hogy annak román nevét még a legöregebb emberek sem tudták megmondani.

Egy második példány a 80-as évek végével, Kolezvár felett, Malomvíz község erdeiben, medvehajtás alkalmával került egy úrivadász csöve elé, de ez a példány, rádúplázás daczára is, valószínűleg sértetlenül elmenekült.

A harmadik példányt, egy teljesen kifejlett nőtényt, petrosényi emberek fogták meg kelepezeiben a Pareng erdeiben.

E három példányról van tehát biztos, kétségbe nem vonható adatunk a Retyezát és a tőle nem messze eső Pareng hegyvidékéről.

És ha most tekintetbe vesszük azt, hogy e három példány előfordulása óta majd 20 év telt el annélkül, hogy további példányokról szólna a vadászkrónika, úgy e kártékony vadat a délkeleti Kárpátokban teljes joggal a ritka jelenségekhez kell számítanunk, amin különben nincs búsulni valónk.

Merkl Ede.

*

Sikerült medvevadászat.

Krassó-Szörénymegyének havasokban és őserdőkben bővelkedő teregovai járásában mult augusztus hó 23-, 24- és 25-én tartották meg a hivatalos medvevadászatot. Hogy e kínálkozó kedvező alkalmat: hazánk legnagyobb ragadozó vadját elejthetni vagy csak szabadon látni is, a közel és távolból érkezett úrivadászok nagy száma használta fel, arról tanuskodják e hosszú névsor, mely teljességre nem is tart számot. Következő urak vettek részt a vadászaton: Dr. Huszár Dezső Budapestről, Schiffkorn testvérek, Hegedüs I., Györgyössy fiával és

Vozarin Temesvárról; Pálffy és Dr. Gerle Szegedről, Kiss Imre esanádmegyei körjegyző, Fűssfas Ignác és Müller urak Karánsebesről, Radu Todor aljegyző és Zalay József bérlő Lugosról; Blaschuthy Béla, Dr. Petrik Kornél és Ristic Milán Német-Bogsánból; végül a teregovai

főszolgabíró és szolgabíró zárják be a névsort. Az első napon a Fényes község feletti erdőkben történt a hajtás, melyben egy óriási medve puskacsó elé került ugyan, de két lövéssel elmenekült. A két paraszt puskás egyike, kik a medvére lőttek, egy 18 éves fiatal suhancz, még aznap este is sárga és zöld volt a kiállott ijedségtől. A második nap eredménye már fényesnek mondható, mert a Ruzska község feletti Papusa nevű erdőkben összesen 4 medve zavartatott fel, melyek közül 2 drb. 2 éves, jól kifejlett medve ejtetett el, másik kettő pedig, két öreg és nagy példány csupán hajtók elé került, de lövés nélkül vitte el irháját. A két elejtett medve annyi lövést kapott, hogy a halálos lövést senkinek sem lehetett odaítélni és így, vadászszokáshoz képest, a lövést tett urak mindegyike magának vindikálja a mesterlövést. Hogy a szép eredmény megünneplésére volt azután magnum áldomás, azt úgy hiszem, külön kiemelnem nem kell. Terítékre került még egy hatalmas vadkan és egy róka. A harmadik nap eredménytelen maradt.

*

Az okos fecskepár.

Több éves fecskefészek volt ereszünk alatt. Mint minden évben, úgy az idén is újra felkereste a fecskepár az elhagyott fészket.

Kis körültekintés, javítás után ismét megkezdték a boldog családi élet zavartalanságát.

Boldogságuknak gyümölcse már annyira felcseperedtek, hogy majdnem repülőképes fiatalok szorongtak a fészkekben.

Szorgalmasan látták el a szülők az éhes fiatalokat. Minden perczen új meg új bogárnépséggel tömték az öregek a szájukat.

Egy napon azonban szerencsétlenség történt. Oka, azt hiszem, hogy a fészkek anyaga meglazult, meg a fiatalok feszengtek. Elég az, hogy a fészkek lehullott, teljesen maga alá temetve az apróságokat.

A fecskék szomoruan és félelemmel röpködtek körül a gyászos helyet. Ekközben mondtak is valamit az ő nyelvükön. De megértettem én is. Ez lehetett: „Segítség!” Segítettem is azonnal. Kéznel kaptam egy füles kosarat, amolyan gomolyagkosár-féle volt ez.

Szeget vertem az eresz alá s felakasztottam, benne a kicsinyekkel. Számra négyen voltak, mert egy elpusztult. A négy közül kettőnek a lába görbén a has alá hajlott, nyilván a szűk fészkek okozhatta ezt. Kibéleltem a kosarat lószőrrel, mivel a fészkek alját nem használhattam, ronda és büzhödt volt.

Csakhamar beláttam, hogy az új lakás inog; nem felel meg a követelményeknek. Változtattam a dolgon oly módon, hogy fekete szalmakalapot erősítettem föl. Letéptem a karimáját, csak a mélyedése maradt meg.

A fecskepár eleintén idegenkedett a mesterséges lakástól.

Azonban némi körülröpülés után már megszokták. A fecskemama elébb; ő volt az első, ki fiai iránt való ragaszkodó szeretetből legyőzte a félelmét. Rászállt a kalap szélére. Nemsokára azután az éhes gyomrok ismét megkapták jó falatjaikat. Végre mindketten hordtak.

Másnap az egyik fiók kiesett, ott lelte halálát. A megmaradt három ugyanesak kihasználta a nyitott és szabad fészkek hibáit, mert minduntalan látták a szorgalmasan hordozó szülőket, kihajoltak annyira, hogy a begyök is kilátszott, közel a kipottyánáshoz.

A fecsképáron a harmadik napon szokatlan élénkséget vettem észre. Vizsgálták jobbról-balról a kalapot. Terveztek. Határoztak. — Munkába is fogtak még aznap. A kalap szélét egy ujnyi sárral előlről körültapasztották. Védfalat emeltek. Hátnál nem volt szükség erre, mert a házfal védte a kicsinyeket a kieséstől. A megmaradt három fiú felnőtt. — Azután kirepültek.

Bod Péter.

*

Korai vendégek.

Július 27-én alkonyatkor künn barangoltam a Poprád partján. Gondolatokba mélyedve méregettem a parti fővényt, mikor szokatlan szárnycsattogás ütötte meg füleimet. A nagy füzes melletti homokos térről hét nagy madár rebhent föl.

Vadlibák voltak.

Szemeimmel követtem légi útjokat, míg az egyik távoli hegyoldal gabonás mezőire nem telepedtek.

Közbe rám esteledett, hazamentem.

Mikor a késő őszi vendégeinek ezt a szokatlanul korai látogatását nimród társaimmal közöltem, fejüket csóválva egyszerűen azt felelték: lehetetlen.

Másnap estefelé ismét találkoztam velök. Érófélben levő rozstábla szélén álldogáltak, honnan egy arra menő pásztorgyerek zavarta föl a jövevényeket. Hatalmas köríveket leírva sokáig keringtek a völgy fölött, azután átrepülve a fenyves hegygerinczen, eltűntek szemeim elől.

Harmad- s negyedik napon hiába kerestem őket.

Mikor az ötödik napon reggeli cserkészetről haza ballagtam, távolról jövő rekedt gágogás kötötte le figyelmemet. Fönt a magas égen hét apró pontocska libegett; a két napig nem látott vadlibák voltak. Délnyugati irányban vonultak, azóta nem is mutatkoztak e girbe-görbe vidéken.

Itt a Szepességen csak tavaszi és őszi vonuláskor fordul meg vadliba s azért szeretném e korai látogatás okát tudni.

Vajjon mi hozta messze északról ide ezeket a jövevényeket?

Az élelemhiány?

Lehetséges azonban az is, hogy valamelyik magányos család csak próbatat végzett a közeledő nagy vonulás előtt.

Jurán Vidor.

*

Élőhalak fagyasztása.

Sajátságos terv megvalósulásán dolgoznak ezidő szerint Északamerikában, Tacomában. Élőhalakat akarnak megfagyasztani, ilyen állapotban Amerika keleti piacaira szállítani s azután ha felengedtek, ismét életre kelteni. Szerintük a fő az, hogy a temperatura úgy legyen szabályozható, hogy 14° alá ne szálljon és hogy a megfagyott hal ne kerüljön a napra. Az eljárás alap gondolatát Alaska némely folyóin és tavain észlelhető tünetény adta. Ezeknek a vize ugyanis télen egész fenéig megfagy s velük együtt természetesen a halak is, amelyek azonban a jég megszűntével újból megelevenednek. A dolog valószínűleg nem lesz ily egyszerű, de tény, hogy másutt is tapasztalták, hogy bizonyos körülmények között megfagyott halak újból felélednek. Sőt a „Daily Express“ egy közleménye szerint a halaknak élve való fagyasztását China északi részén már régen úzik. A telek ugyanis ott igen hidegek, míg nyáron 3 hónapon át erős melegek uralkodnak. Télen tehát a halakat téglából vagy agyagból épített jégvermekbe raktározzák. Nyáron a jeget mintegy mázsás darabokra vágják, úgy hogy az azokba fagyott halak a jéggel együtt kerülnek a vevő kezeibe. Az ezzel járó munkát mindig éjjel, napfelkelte előtt végzik. Parker J. Whitney egyik hivatalos jelentésében azt állítja, hogy ilyen halakkal tett kísérletezést teljes siker koronázta s hiszi, hogy okvetlenül sikerülni fog a Csendes Oceán partjain megfagyasztott lazacot az Atlanti Oceán mellett újból életre kelteni.

(Halászat.)

Irodalom.

A szarvas és vadászata. Irta és rajzolta Balkay Adolf. Ismét egy nagyon szép és hasznos vadászati könyv hagyta el a sajtót. A szarvasról és annak vadászatáról szól hozzáértő szakszerűséggel, értelmesen és helyes felfogással. Kedves olvasmány az egész könyv; stílusa könnyen érthető, nyelvezete kellemes. A munka beosztása sikerültnek mondható, amennyiben bő tárgyat következő fejezetekben dolgozza fel: A szarvas és életmódja, az agancs képződése, a cserkélés, a les, a hajtás, a kopózás, a sebzett vad keresése, a véreb használata, a fővad óvása és a vadász felszerelése. Huszonhét színes tábla magyarázza az érdekes szöveget és díszíti a munkát. Hazánk egyik legkiválóbb előkelő vadászának, József Ágost főherczeg Ő Fenségének ajánlja a szerző ezt a kiváló művét, mely különben is vadászembereknek, azt hisszük, igaz gyönyörűségére lesz. T. Olvasóinknak figyelmébe ajánlhatjuk. Kiadta az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársaság, de megrendelhető minden könyvkereskedésben is. Díszes kötésben ára 10 korona.

Legközelebb még szólunk róla.

Kis falumhoz.

Ha munkám fásztó robotját
Leróva, lelkem csendben álmodik
S a képzelet a lenge röptű szárnyán,
Egyik helyről a másik szebbre szállván,
Ragadja gyorsan lelkem vágyait:

Te jutsz eszembe bérczes hegyvidék,
Te, ott a völgyben drága szép falum,
Hol szép mezőid ezer virágában
Te integetsz felém bűvös pompában,
Hol égbe száll a lélek szólanul.

A nap itt szebb, amint előtör
Erdők mögül a bércznek tetején.
Meggfürdve képe hús patak habjába,
Mely sziklák rejtékén tova suhanva,
Halk csobogással édesen regél.

A tájnak csendjét nem zavarják
A halkán süttető öreg fenyők.
Csak mint a messze tenger mormolása,
Amint a szél haragjában megrázza
Sudárjokat közelgő vész előtt.

Csend honol, de felhallatszák néha
A fülemüle bájos dalja;
Harkály kopácsol szorgos munka közben,
Rikoltva szól, amint más fára lebben
És halkán sóhajt az erdő reá.

Bűvölten áll az emberlélek itt.
A napi gondok, bú-bajok felett
A természet bűvös csodáit tárja;
Előttünk im a boldogság tanyája,
S a szív itt bajt, fájdalmat elfeled.

Fábián Gáspár.

Szerkesztői üzenetek.

S. L. úrnak. A kézirat megérkezett, de a fotográfiát várjuk még.

L. J. erdész úrnak. A kívánt fegyvert megrendeltük. Legközelebb. Nem kérünk belőle.

W. tanár úrnak Arad. *Trochosa singoriensis* a beküldött pók neve. A kisebbik példány hím; ez igen ritka; a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának ajándékoztuk. — Köszönjük.

Lapunk tisztelt Olvasóit kérjük, hogy a most kezdődött VII. évfolyamra való előfizetési díjat mielőbb beküldeni sziveskedjenek, nehogy a lap szétküldésében zavar támadjon és tudhassuk, kik az előfizetőink a jövőben is.

Egy négy oklevéllel kitüntetett, 5 éves, tiszta fajú **Ir Setter**, apaállat — 340 koronaért — eladó. A fényképet kívánatra megküldhetjük. — Czim a kiadóhivatalban.

Egy jól betanított, 2 éves **füles bagoly** — 50 koronaért — eladó. — Czim: *Bécsy Dezső* m. kir. főerdész *Mária-Radna*, Arad-megye.

A tisztelt vadászközönség szives figyelmébe ajánljuk

PREPARÁLÓ INTÉZETÜNKET.

Gondos, művészi preparáció, természetihű kivitel, tartós munka, jutányos árak.

Vasuti szállítmányba nem szabad levelet tenni; ezéirányos ügy a szállítólevélre mint a csomagra ráírni: „Friss állat kitömésre“.

Az állatok lehetőleg friss állapotban és nyúzatlanul küldendők be annak megjelölésével, hogy miképen kívánják azok preparálását (állványra, falra, szőnyeg, fall dekoráció, tablettára, nyitott vagy csukott szárnyal, stb.) Nagyobb emlősök, (pl. medve, zerge, farkas, stb.) kizsigerelendők; csak 10 kilónál nehezebb csomagok küldendők vasúton (gyorsárúként). Pontos címet és esetleg a vasuti állomás megjelölését kérjük.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Telefon 194.

Budapest, II., Donáti-u. 7.

Telefon 194.

Intézetünkben kapható könyvek:

<i>Lendl</i> , Állatok kitöméséről,	3 kor. — fill.
<i>Kohaut-Lendl</i> , Mikroszkópi gyakorlat elemei, 2 kötet	9 " — "
<i>Kohaut</i> , Madármeghatározó	4 " — "
<i>Méhely</i> , Magyarország denevérei	10 " — "
<i>Lakatos</i> , Császármadár	— " 60 "
" Vadászhit	4 " — "
" Vadászati és Madarászati Emlékeimből	6 " — "
" Nappali orvmadarak	3 " — "
<i>Győrffy</i> , Növénygyűjtés	— " 60 "

Fészkelő házikók.

1. *Czinegének, csuszkának, kerti rozsdafarkúnak, kis harkálynak, nyaktekercsnek, örvös légykapónak és fakúsnak* való házikó darabja **60 fill.**, 10 darab **5 kor.**

2. *Szürke légykapónak, házi rozsdafarkúnak, barázdabillegetőnek* való házikó darabja **50 fill.**, 10 darab **4 kor.**

Erre vonatkozó megrendeléseket az

„Állatvédő Egyesület“ Kőszegen

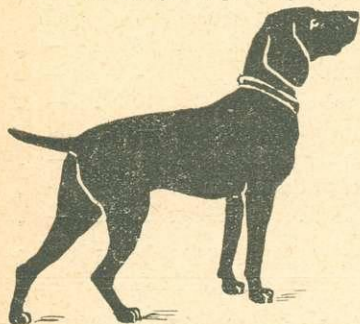
készségesen elfogad.

Relief-képek, kitömött madár festett hát-
térrel, gondos kivitelben, to-
vábbá intézetünkben preparált **nagy sasok** és **uhuk** kü-
lönöző állásban, mint kiváló szép **szobadíszek** mindig
raktáron vannak s intézetünkben bármikor megtekinthetők.

Tapasztalt vadászok kutyáikat **Fattinger**
a vadászidény előtt és közben
húsrostos kutyalepényével etetik.

Fattinger húsrostos kutyalepénye az egyetlen állateledel, amelytől a kutyák állandóan egészségesek, erősek és kitaróak. — Fattinger húsrostos kutyalepényét a kutyák mindenkor igen szívesen élvezik és a legkiválóbb kutyatenyésztőkben, a bécsi, budapesti és prágai állatgyógyintézetekben, szóval mindenütt, ahol az állateledelt helyesen meg tudják ítélni, már évek óta használják. A beszerzése ennek az ezerszeresen megdicsért állateledelnek — az olcsó ára következtében — minden kutyatulajdonosnak lehetséges. Bővebbet egy a kutyák ésszerű táplálásáról szóló füzet tartalmaz. (Ingyen és bérmentesen.) **Ára 50 kg.-kint 22 korona, 5 kg. bérmentes csomag 3 korona.** — Kérjen prospektust és árjegyzéket Fattinger egyéb kitűnő állateledeleiről fiatal kutyák, fázának, házi szárnnyasok, pisztrángok, csukák, madarak stb. részére.

Fattinger & Comp.

— állateledel-gyára —

Wien (Récs), Wieden 3.

140 első díj!

Rossz utánzatok is léteznek!

Budapesti raktárak:

Zubek Bertalan és Tsa
IV., Muzeum - körút 29.

Geittner és Rausch
Andrássy-ut 8. sz. alatt.

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17—23.)

— Minden irányú iskola t. vezetőinek, —
tanárainak és tanítóinak szíves figyelmébe ajánlja

— hazai saját gyártású —

fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakszerű tanácsesal és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. — Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mechanikai és üvegtechnikai precíziós munkákat elfogadunk.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

„A m. kir. Vallás és Közoktatási Minister a Feldmann Gyula-féle physikai és kémiai tanszergyárat és üvegtechnikai intézetet a zenemű beszerzési forrásokul ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette.“ (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

„A m. k. Vallás és Közoktatási Minister Feldmann Gyula budapesti tanszergyáros által készített természettani eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt physikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerül engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette.“ (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782—1902.)

Mint szőlőnagybirtokosok

ajánljuk kiváló minőségű hordó- és palaezckborainkat, melyek mint a ménes-magyarádi borvidék **gyoroki**, valamint a család **vadkerti és vámspércsi** nagy kiterjedésű szőlőbirtokainak kifogástalanul tisztán kezelt saját termése kerülnek forgalomba.

Ezen horok kitűnő voltáról számos elismerő levél tesz tanuságot, egyebek között a következő: „A nekem küldött jó borokkal minden tekintetben igen meg vagyok elégedve s így azokat minden vadászembernek szívesen ajánlom.“ Novotny J., es. és kir. szab. fegyvergyár, Prága.

Kívánatra borminták küldetnek. Árjegyzékek ingyen és bérmentve állnak rendelkezésre.

Andrényi Kálmán utódai
Aradon.

„A Természet“

I. és II. évfolyamának néhány

teljes példányát,

— vagy az I. évfolyam III., IV., V., VI., VII., VIII., IX., XVI., XVII. és XIX., továbbá a II. évfolyam IV., VI. és VII. számait — visszaváltja kiadóhivatalunk. Esetleg ez évi új évfolyammal szolgálunk helyette.

WITTZ-MANFRÉD

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

*Cliché*ek folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézet

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Hódmező-Vásárhely, Andrássy-u. 22.